

“Бекитемин”
ОшМУнун илимий иштер
боюнча проректору, тех.и.д.,
проф. Кенжаев И.Г.
-----2018-ж.

Качиева Апал Ешембековнанын “Азыркы мектеп шартында класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүү” аттуу темада 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына

пикир

Диссертациянын структурасы киришүүдөн, үч главадан, жалпысы сегиз параграфтан (I глава 3 параграф, II глава 2 параграф, III глава 2 параграф), ар бир главадан келип чыккан корутундудан, жалпы корутундудан, библиографиядан, тиркемелерден турат. Аткарылган жумуштун жалпы көлөмү 163 бет. Диссертацияда 207 адабияттын тизмеси келтирилген.

Учурда класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнү шарттаган социалдык-педагогикалык өбөлгөлөр катары мектепте экономикалык-материалдык түшүнүктөргө артыкча маани берилип, рухий баалуулуктарды калыптандыруу маселеси экинчи планга сүрүлүүсү; ата-энелердин мээримине, руханий колдоосуна, баарлашуусуна балдарынын бөлөнүүсү, табигый муктаждыктарынын солгундоо тенденциясы орун алуусу; коомдо муундар ортосундагы баалуулуктар ажырымы ачык байкалып, “аталар” жана “балдар” көйгөйү алдыга чыгуусу; балдардын виртуалдык дүйнөдө жашоого ыкташуусу; жаш өспүрүмдөр арасында кылмыштуулук күчөөсү; жумуш миграциясынан улам ата-энесинен оолак өсүп, түрдүү жагымсыз психологиялык кырдаалдарга туш келген өспүрүмдөрдүн санынын көбөйүүсү мүнөздөлүп, булар диссертациялык иштин актуалдуулугун аныктап, анын темасын тандоону жүйөлөгөн негиз катары каралган.

Изилдөөнүн максаты: азыркы учурдагы класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн моделин түзүү жана аны өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо, иштелип чыккан сунуштарды эксперимент аркылуу текшерүү, жыйынтыгын мектеп практикасына киргизүү.

Изилдөөнүн объектиси катары азыркы мектеп шартындагы класс жетекчинин ишмердүүлүгү алынган.

Изилдөөнүн предмети болуп класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары саналат.

Изилдөө методдору: ретроспективдик анализ, контент анализ, интервью, анкета, педагогикалык ишмердүүлүккө байкоо жүргүзүү. өзүн-өзү баалоо, сурамжылоо, педагогикалык эксперимент.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси: кыргыз мектептеринде класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн социалдык-педагогикалык жана илимий-теориялык өбөлгөлөрү айкындалды; класс жетекчинин учурдун талаптарына шайкеш компетенттүүлүктөрүнүн мазмуну, негизги көрсөткүчтөрү, деңгээлдери аныкталды; класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары теориялык жактан негизделген жана алардын натыйжалуулугу эксперимент аркылуу текшерилди.

Илимий-изилдөөнүн практикалык мааниси: класс жетекчинин учурдун талаптарына шайкеш компетенттүүлүктөрүнүн мазмуну, негизги көрсөткүчтөрү, деңгээлдери азыркы мектептерде класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн диагноздоо, баалоо, өркүндөтүүдө жетекчиликке алынышы мүмкүн; “Класс жетекчинин ишмердүүлүгү” атайын семинар-практикуму жана анын негизинде уюштурулган метод жана ыкмалардын системасы мугалимдердин билимин өркүндөтүү институттарында жана жогорку окуу жайлардын студенттерин даярдоодо колдонулушу мүмкүн. Изилдөөнүн натыйжасында иштелип чыккан илимий-практикалык сунуш-кеңештер класс жетекчилердин күндөлүк өзүн-өзү өркүндөтүү иш практикасында колдонулушу мүмкүн.

Тарыхый анализдин өңүтүндө диссертант Россия тарыхына сереп салып, дворяндар чөйрөсүндөгү класс жетекчилик институтун, 1813-жылдан тарта расмий мектептерде класс тарбиячылары кызматы иштегендигин, андан кийинки коомдук-тарыхый мезгилдерде класс жетекчинин ишмердүүлүк багыттарын, анын милдеттеринин мүнөзүн, өзгөрүүлөрдү талдоого алган.

А.Е. Качиева класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүү милдетин натыйжалуу чечүүдө төмөндөгү методдорду натыйжалуу колдонгондугун белгилөөгө болот. Алар: “Класс жетекчинин укуктары: макул жана каршылар” (талкуу), иштиктүү оюндар, маселен, “Класс жетекчинин компетенттүүлүгү” деген темада иштиктүү оюн уюштуруусун, класс жетекчилердин тарбиялоо методдорун колдонууну кандайча үйрөнгөндүгүн сыноо, баалоодо микроүйрөтүм методун эффективдүү пайдалануусун.

Өз кесибинин устаты болуунун ачкычы “тажрыйба+рефлексия=өнүгүш”, - деп Д. Познер ынанымдуу белгилегендей,

диссертант ушул өнүгүүнүн формуласын изилдөөсүндө туруктуу жетекчиликке алгандыгы баамдалат. (Posner, 1985)

Класс жетекчинин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн кайтарымдуу жана натыйжалуу методдорунун бири бул тегерек столду өткөрүү методу.

“Класс жетекчинин окуучулардын терс жүрүм-турумун оңдоо жолдору” деген темада тегерек стол коюлган маселени чечүүгө үйрөнүүгө, өзүнүн ой-пикирин далилдөөгө багытталган.

Ачыкка чыгарып стимулдаштырган таасирдүү методдордун бири – “Класс жетекчилердин конкурсу”.

Конкурстун номинациялары: “класс уюштуруучусу”, “класс психологу”, “класстын колдоочусу, жол көрсөтүүчүсү”, “класстын коомдук уюштуруучусу”, “ата-энелердин консультанты”. Класс коллективинин өнүгүшүнүн көрсөткүчү болуп, интеллектуалдык, эмоционалдык, эрктик коммуникативдүүлүгү (байланыш, мамиле түзө билиши) эсептелет.

Жогоруда белгиленген система мектептерде колго алынуучу жана класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнү мотивациялоочу маанилүү иш-чара деп ойлойбуз.

Эксперименталдык атайын семинар-практикумдун алкагында ага катышуучулардын педагогикалык компетенттүүлүгүнүн өнүгүш динамикасын аныктоо максаты көздөлгөн жана ишке ашырылган.

Изилдөө процессинде класс жетекчилердин өзүнүн өнүгүш динамикасын баалоо, жетишкендиктерин өз алдынча каттоо иштерин уюштуруу максатында ар бир катышуучунун портфолиосун түзүүсүнө жетишилген.

Ошентип калыптандыруучу эксперименттин алкагында изилдөөчүлөр иштеп чыккан каражаттардын системасы класс жетекчилердин ишмердүүлүгүнүн дээрлик бардык компоненттерин өнүктүрүүсүнө мүмкүндүк түзгөндүгү белгиленет.

Талдоого алынган материалдар класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн өнүктүрүү процессинде ага шайкеш методдорду колдонуу бул процесстин натыйжалуулугун камсыз кылгандыгын күбөлөйт.

Компетенттүү класс жетекчи окуучулардын төмөнкүдөй компетенцияларын калыптандыра алат:

1) коммуникативдүү компетенттүүлүк, 2) маалыматтык компетенттүүлүк, 3) автономдук компетенттүүлүк, 4) социалдык компетенттүүлүк, 5) өндүрүмдүүлүк компетенттүүлүктү, 6) адеп-ахлактык компетенцияны, 7) кесиптик компетенцияны, 8) предметтик компетенциялар.

Европа кеңешинин атайын симпозиумунда иштелип чыккан “Европалыктар үчүн негизги компетенциялар” азыр кыйла популярдуу: 1. Үйрөнүү, 2) Издеп табуу, 3) Ой жүгүртүү. (87-88-бб.)

Класс жетекчинин ишмердүүлүгүн оптимизациялоо багытындагы туруктуу иш-аракети, изденүүсү таалим-тарбиялык иштин натыйжалуулугун камсыздоочу өзөктүү факторлорду бири болоорлугу диссертациянын мазмунунда анализденген. Окуучулардын шыгына, кызыгуусуна, жөндөмүнө, мүмкүнчүлүгүнө, жеке өзгөчөлүгүнө жараша дифференцирлеп тарбиялоосу, жакшы уюштурулган тарбиялык саат, максатка ылайык өткөрүлгөн иш-чара мугалимдин оптимизациялоо методуна көңүл бөлгөндүгүн күбөлөйт деген пикир, албетте, жүйөлүү.

Салыштырмалуу алганда окуучулардын окуудан жетишкендигин, билимин, билгичтигин, көндүмүн, физикалык өнүгүүсүн баалоо жеңил, ал эми алардын тарбиялык абалын, рухий, социалдык өнүгүүсүн диагноздоо бир топ татаал маселе экендиги туура белгиленет.

Чындыгында, класс жетекчинин окуучулардын өнүгүшүн диагноздоонун методикасын билишин анын профессионалдык даярдыгынын маанилүү компоненти катары кароо орундуу.

Ушул контекстте диссертант тарабынан окуучулар коллективинин өнүгүшүн диагноздоочу бир топ методикалар сунушталат жана бул методикаларды педагогикалык жактан негиздүү колдонуу маанилүү деп ойлойбуз. Атап айтсак, “Класстан тышкаркы иш-чаранын анализинин жыйынтыгын 10 баллдуу система менен баалоо”, “Окуучулар коллективинин мамилесин диагноздоо”, “Жазылып бүтпөгөн тезис”, “Окуучунун жетектөөчү мотивин аныктоо”, ж.б.

Мектеп психологу, социалдык педагог кайсы милдеттерди аткаруусу керектиги, бул билим берүү кызматкерлеринин мектепте кандай көрүнүштөгү проблемаларды, көйгөйлөрдү чечүүдө жардамга келүүлөрү зарылдыгы, таалим-тарбия ишинде аталган кызматкерлерге муктаждык, суроо-талаптар барган сайын күчөй берээрине диссертацияда ынанымдуу жооп, жүйөлөр келтирилген. Класс жетекчинин мектеп психологу, социалдык педагог менен кызматташуусунун жолдору сунушталат.

Азыркы маалыматтык технология күчөгөн заманда, коом динамикалуу өзгөрүүлөрдү башынан кечирип жаткан учурда балдар менен ата-энелердин арасындагы мамилелердин, карым-катыштардын ажырымы алыстап, мүнөзү улам татаалдашып, чиеленишип бараткан тенденциясы реалдуулук болуп саналат. Таалим-тарбиялык иштин натыйжалуу көрсөткүчтөрүнө жетишүүдө окуучулар менен ата-энелердин ортосундагы мамилелерди диагноздоонун маанилүүлүгү диссертацияда негиздүү талдоого алынган. Ал методикалар

жана метод-ыкмалар: “Аягына чыкпаган сүйлөм”, “Баланын өз алдынчалыгын аныктоо”, ж.б.

Диссертант тарабынан иштелип чыккан жана сунушталган жогоруда аталган методикалар азыркы мектеп шартында колдонууга ыңгайлуу жана класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн натыйжалуу уюштурууга жардам берет.

Диссертациянын эксперименталдык-тажрыйбалык бөлүмүндө изилдөөнүн милдеттеринде коюлган маселелер ырасталган жана далилденген.

Изилдөө айрым орфографиялык, стилдик, техникалык мүнөздөгү мүчүлүштүктөрдөн куру эмес. Мисалы, “опоненнттер” (?) (78-б.), “негизинде” (71-б.), “биздин” (102-б) сөздөрү сүйлөмдүн текстинде эки жолу кайталанган.

Бирок алар изилдөө ишинин жалпы мазмунун төмөндөтпөйт.

Жазылган автореферат диссертациянын мазмунуна туура келет.

Соңунда диссертанттан төмөндөгү суроолорго жооп алууну ылайык көрдүк:

1-суроо: -“адеп-ахлактык компетенция” дегенди сиз кандай түшүнөсүз?

2-суроо: -класс жетекчинин инсандык сапаттары менен баланын инсандыгын калыптандыруунун арасындагы байланышты диссертацияда кененирээк карасаңыз болмок?

3-суроо: -класс жетекчилердин ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнү тарбиянын составдык бөлүктөрүн ишке ашырууну оптимизациялоо багытында да жүргүзүүгө болбойт беле?

Аткарылган кандидаттык диссертация Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “КРнын окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө” Жобосунун талаптарына жооп берет. Ал эми диссертант Качиева Апал Ешембековнага педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасынын ыйгарылуусу татыктуу деп эсептеймин.

Расмий оппонент:

Колдошов Мисирали, педагогика
илимдеринин кандидаты, доцент

Колдошов Мисирали, педагогика
илимдеринин кандидаты, доцент
ОшМУнун Окумуштуулар Кеңешинин
М.Т. Субанов

